

ANÀLISI I SELECCIÓ DE FOTOGRAFIES EN EL PROCÉS DE RECOMPOSICIÓ D'UN FONS MUNICIPAL

*Fina Navarrete Sánchez
Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI)*

Introducció

Aquesta experiència se centra en el treball d'anàlisi i selecció de fotografies del fons de l'Ajuntament de Girona portat a terme durant l'any 2010 al Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI).

La situació inicial partia d'un conjunt de fotografies entre les quals hi havia materials pertanyents al fons municipal, però també s'hi podien trobar altres materials fotogràfics que havien ingressat a l'arxiu d'imatges per altres vies. Per diferents motius aquests materials no sempre havien tingut un ingrés diferenciat. En alguns casos no es va documentar el seu ingrés a l'arxiu, donant lloc a equívocs.

En primer lloc hi havia materials procedents de les transferències ordinàries periòdiques que, en el moment del seu ingrés i per motius de conservació i tractament documental, es van separar dels expedients. Entre aquests es podien trobar materials no originals, fruit d'activitats de difusió de l'ajuntament com ara publicacions o exposicions, que requerien una consideració especial i un tractament diferenciat.

Es donava doncs la circumstància que dins aquest conjunt s'hi podia trobar també documentació de diverses procedències, fruit de donacions i adquisicions. Es tractava principalment de fotografies que formaven part d'altres fons o col·leccions amb entitat pròpia, com també petites donacions de particulars i compres que calia integrar a la col·lecció municipal.

Davant aquesta situació i amb la voluntat d'organitzar tots aquests materials segons la seva procedència, es va iniciar un procés d'avaluació amb l'objectiu principal de determinar els materials que formaven part del fons municipal i, al mateix temps, veure com encaixaven en el quadre de classificació de l'Ajuntament de Girona. També es volia avaluar aquestes imatges per determinar el seu valor cultural, informatiu i jurídic i, a partir del coneixement del fons, decidir sobre la conservació o eliminació d'alguns d'aquests materials.

El fons de fotografies de l'Ajuntament de Girona

El fons de l'Ajuntament de Girona és un fons obert que s'incrementa periòdicament amb transferències ordinàries d'acord amb allò que estableix la legislació vigent. Malgrat aquesta sistematització en la transferència de documentació, en alguns casos les fotografies no van seguir el procés habitual de transferència ordinària. A l'arxiu es conservaven materials dels quals no se sabia en quin moment havien arribat, des d'e quin òrgan municipal i quina era la funció que les havia generat. En molts casos desconexíem també qui les havia fet i quan.

A l'inici dels treballs el fons municipal estava format per unes 24.000 imatges fetes entre 1900 i 2005, tot i que predominaven els materials dels anys 1960 i 1980, amb un contingut temàtic i iconogràfic centrat en la ciutat de Girona, principalment esdeveniments, obres d'infraestructura i activitats culturals. Les fotografies corresponien a diverses autories, on destacaven els fotògrafs professionals de la ciutat. Entre els materials es podien trobar diferents procediments fotogràfics i suports, però el gruix més important corresponia a còpies positives en paper en diferents formats.

Fruit de diferents intervencions arxivístiques anteriors a l'any 1990, i segons les pràctiques habituals de l'època, la majoria de fotografies estaven enganxades en fitxes de cartolina al revers de les quals es recollia tota la informació de què es disposava, que principalment corresponia a la descripció del contingut. D'altra banda se'ls havia donat un número de registre correlatiu i existia una base de dades on s'havia fet una primera descripció a nivell d'unitat documental simple, fotografia a fotografia. Totes estaven instal·lades en materials d'arxiu i en general el seu estat de conservació era bo.

En aquest primer estadi es varen poder detectar certs aspectes que condicionaven la intervenció que es volia portar a terme. En primer lloc, les fotografies no mantenien l'ordre original, sabíem que en algun moment havien estat reorganitzades d'una forma diferent de com havien estat produïdes. Com que la seva transferència a l'arxiu fotogràfic no sempre s'havia fet d'una forma sistematitzada, no hi havia cap registre del seu ingrés i per tant, no teníem documentació administrativa que ho acredités. Tampoc s'identificava la seva procedència, per això es barrejaven les fotografies procedents de l'ajuntament amb aquelles que no ho eren. Finalment les descripcions s'havien fet imatge per imatge sense tenir en compte les unitats documentals compostes, principalment reportatges.

Objectius i mètode de treball

A l'inici de la intervenció en el fons de l'Ajuntament de Girona es van establir els següents objectius a assolir:

1. Determinar la procedència de les fotografies. Calia esbrinar qui les havia generat, per quina funció i quan havien ingressat a l'arxiu.
2. Separar els fons de procedència municipal d'aquells materials que no ho eren.
3. Assignar les sèries documentals. Un cop determinada la procedència, assignar les sèries documentals d'acord amb el quadre de classificació funcional de l'Ajuntament de Girona.
4. Identificar els autors, ens els casos que fos possible, per determinar l'estatus legal de les fotografies.
5. Documentar aquelles imatges que no estaven identificades o de les quals no teníem informació a nivell de descripció del contingut.
6. Seleccionar els reportatges i descriure'ls com a unitats documentals compostes.

L'anàlisi fotografia a fotografia ens va donar una visió global del fons que ens va permetre deduir en bona mesura quins materials eren de procedència municipal. Entre aquests materials hi havia una petita part procedent d'expedients administratius, però la majoria d'imatges corresponien a reportatges no vinculats a altra documentació com seguiments d'actes socials, canvis urbanístics, actes polítics i protocolaris.

Van ser pocs els casos en què es tenia constància de la forma d'ingrés, la datació i l'autoria de les fotografies. La majoria d'imatges estaven mancades d'aquestes dades, per això va ser necessari iniciar un procés de recerca que ens permetés obtenir el màxim d'informació possible de les imatges amb els recursos que teníem a l'abast. Aquesta recerca ens va portar a establir uns criteris d'interpretació que es podien aplicar en la majoria de casos.

Per establir aquests criteris ens varem basar en una metodologia de treball centrada en:

- a. *Identificació i contextualització del fotògraf.* Es va crear un llistat de fotògrafs amb aquells autors dels quals es tenia constància que havien treballat en un moment o altre per l'ajuntament, malgrat que se'n desconeixés la contractació. Entre aquests autors varem identificar a: Narcís Sans, Josep Buil, Sebastià Martí o Josep Jou.

- b. *Identificació dels continguts.* Els temes de les fotografies ens van ajudar també per separar aquells materials de procedència municipal d'aquells que no ho eren. Les fotografies de caràcter institucional, així com aquelles que seguien els canvis urbans, eren clares candidates a ser un encàrrec de l'ajuntament.
- c. *Estudi dels formats, tècniques i muntatge.* La comparació formal de les imatges ens va portar a establir unes pautes respecte a alguns formats, tècniques i muntatges finals que varen permetre identificar algunes autories. D'altra banda, l'estudi formal dels materials també ens va donar molta informació sobre l'època de producció d'aquests materials.
- d. *Comparació amb altres fons.* El fet que els fons propis d'alguns dels fotògrafs identificats es conservessin al CRDI va ser de gran ajuda durant la intervenció. En aquests fons varem trobar els negatius d'algunes de les imatges que es conservaven en còpies en paper al fons municipal; el fotògraf havia venut a l'ajuntament una selecció del reportatge original. Comparant les imatges en els diferents suports varem poder identificar i confirmar algunes autories, i també completar la informació referent als reportatges.

L'estudi de les característiques dels materials va ser també decisiu per establir quins d'ells no tenien una procedència municipal. Aquest és el cas de les postals, que són edicions de tercers i no es poden considerar un encàrrec municipal. Malgrat això, varem identificar un grup de postals editades per l'ajuntament amb finalitats de promoció turística que formen part del fons municipal. També es va detectar la presència de materials procedents de tercers que amb els anys s'havien reunit a l'arxiu. Aquests materials no originals, sobretot utilitzats per publicacions i exposicions, tenen restriccions d'ús i drets i, per tant, no podien ser utilitzats.

Un cas excepcional eren les reproduccions de documentació municipal vinculades a expedients administratius. Malgrat tractar-se d'un document en suport fotogràfic, són reproduccions de documentació municipal i ha de rebre un tractament vinculat a l'expedient del qual formen part; en algun moment aquests materials s'havien separat per tal d'ingressar a l'arxiu d'imatges i calia refer en la mesura del possible aquesta unió, malgrat que el principal problema era saber a quin expedient es vinculaven.

Amb l'aplicació d'aquest mètode de treball es va anar reconstruint, en bona part, la història d'aquests documents fotogràfics, des de la creació fins a l'arribada a l'arxiu, fet que ens va permetre delimitar quins materials tenien una procedència municipal.

Avaluació i tria

Partint de l'anàlisi i el coneixement de les fotografies es van fixar uns criteris per separar aquells materials que podien ser eliminats.

Els criteris seguits per a l'eliminació varen ser:

1. Materials no originals que no estaven vinculats a cap expedient. Es tractava principalment de reproduccions i còpies múltiples que amb els anys s'havien anat acumulant a l'arxiu.
 - a. Reproduccions de documentació original de l'arxiu, com ara actes, plànols, llibres, gravats, etc. En algun moment es varen reproduir amb finalitats de difusió, però estan mancats d'interès fotogràfic. Aquests materials poden ser restituïts a l'expedient del qual formaven part o optar per la seva eliminació.
 - b. Còpies múltiples. Es varen mantenir aquelles que presentaven millors condicions de conservació i aquelles que contenien informació original que permetien una millor identificació.

2. Reproduccions d'obres d'art contemporani en interiors. Es tractava principalment d'imatges reproduïdes per catàlegs que, al no estar ubicades al carrer, tenen drets d'autor concurrents a la fotografia. Aquest fet en limita el seu ús, i per tant es varen segregar.
3. Conservació. Malgrat el bon estat general del fons, alguns materials es van segregar per motius de conservació, ja que podien comprometre les condicions de conservació del dipòsit de l'arxiu. En els casos de materials completament irrecuperables es va optar per la seva eliminació. També es varen descartar aquelles imatges que tenien una qualitat tècnica deficient.
4. Imatges mancades d'interès. En els casos excepcionals de fotografies que no tenien cap valor cultural, informatiu ni jurídic, de les quals desconexíem l'autor i amb procediments fotogràfics mancats d'interès, es va proposar l'eliminació.

Els estudis d'avaluació han culminat amb la proposta d'eliminació per tal que sigui avaluada per la Comissió Nacional d'Accés, Avaluació i Tria Documental (CNAATD).

Un cop finalitzat aquest procés laboriós d'anàlisi, es va procedir a descriure tot el fons i documentar-lo d'acord amb els criteris normalitzats del centre. També es varen assignar les sèries documentals d'acord amb el quadre de classificació funcional de l'Ajuntament de Girona, tasca complexa perquè la imatge per si mateixa no sempre ens donava prou informació.

Conclusions

En concloure el procés, el fons de l'Ajuntament de Girona està totalment identificat. La composició final del fons es pot quantificar en 38.000 fotografies, de les quals 14.000, corresponents als anys 2005-2010, ja estaven identificades com a fons municipal i s'havien descrit de forma normalitzada. Sobre 24.000 imatges podem determinar que 10.085 corresponen al fons municipal i 7.396 a altres fons o col·leccions, principalment a la col·lecció de fotografies de l'Ajuntament de Girona. La proposta d'eliminació afecta a un total de 6.517.

En base al treball de contextualització i anàlisi, s'ha pogut reconstruir el fons municipal i, gràcies a la informació recollida en la recerca, s'ha pogut reorganitzar-lo d'acord amb l'ordre original de producció

D'altra banda, el treball d'identificació d'autors de les fotografies ha suposat un gran avenç que es traduirà a partir d'ara en una millora de la gestió dels drets d'autor derivats de la llei de propietat intel·lectual.

El treball de descripció normalitzada de la totalitat del documents fotogràfics a nivell d'unitat documental comporta un millor coneixement del fons i una millora en l'accés a aquests documents, que a partir d'ara seran consultables a través de la pàgina web del centre. La identificació dels reportatges permetrà fer una lectura més completa d'aquests documents.

Finalment, l'avaluació dels materials ens ha permès segregar del fons aquelles fotografies mancades de valor per a l'arxiu, la custòdia de les quals suposava despeses de gestió i conservació considerables, optimitzant així els recursos de què disposa el centre. Hem avançat també en l'establiment d'uns criteris d'avaluació i tria de materials fotogràfics aplicables a d'altres fons i col·leccions.

Dit això, podem concloure que el resultat d'aquest procés d'anàlisi i selecció de fotografies del fons de l'Ajuntament de Girona ha estat molt positiu en la mesura que s'han assolit en bona part els objectius fixats a l'inici dels treballs.

BIBLIOGRAFIA

DECRET 13/2008, de 22 de gener, sobre accés, avaluació i tria de documents. DOGC núm. 5056, 25.01.2008.

DOMÈNECH, Sílvia; RUIZ, Montserrat; TORROELLA, Rafel, Barcelona fotografiada: 160 anys de registre i representació: guia dels fons i les col·leccions de l'arxiu fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2007, Barcelona.

RITZENTHALER, Mary Lynn; VOGT-O'CONNOR, Diane. Photographs: archival care and management. Society of American Archivists, 2006. Chicago.

SUQUET I FONTANA, M. Àngels; PÉREZ I PENA, Josep: "Consideracions sobre l'avaluació i tria de les fotografies". A: Actes de les IV Jornades Antoni Varés. La imatge i la recerca històrica. Girona: Ajuntament de Girona, 1996.